

یادگیری لذت بخش

شناخت بیشتر فعالیت های یادگیری سازنده گرا

فاطمه رحیمی

کارشناس ارشد علوم تربیتی

نظریه سازنده گرایی^۱ به ما می آموزد همواره به مسیرهایی فکر کنیم که یادگیری لذت بخش، فعال و مستقل در آن محقق می شوند. آنچه رویکرد سازنده گرایی در یادگیری و دلالت های آموزشی و تربیت آن به ما می آموزد، این است که تلاش کنیم در مسیر طراحی فعالیت های یادگیری لذت بخش و فعال قرار بگیریم و هنگام طراحی فعالیت های یادگیری به ویژگی های فعالیت یادگیری سازنده گرا توجه داشته باشیم.

ویژگی های فعالیت های یادگیری لذت بخش و فعال^۲

برای آنکه یادگیری لذت بخش و فعال باشد، فعالیت های یادگیری باید به گونه ای انتخاب یا طراحی شوند که:

- بر فعالیت ذهنی و عملی دانش آموزان مبتنی باشند.
- انتقال اطلاعات از معلم به دانش آموز، به شکلی که یادگیرنده شنونده ای منفعّل باشد، تنها می تواند به حفظ طوطی وار مطالب کمک کند و مخالف رویکرد سازنده گرایی است.
- چنین دانسته هایی فقط در شرایطی کاملاً شبیه موقعیت

به یادسپاری آن ها قابل یادآوری و بازخوانی هستند و در موقعیت های تازه و حتی اندکی متفاوت، تأثیر و خاصیتی ندارند. این اطلاعات به سهولت در معرض فراموشی هستند و به همین دلایل ارزش یادگیری واقعی را ندارند. در حالی که اگر دانش آموزان طی انجام فعالیت، به طور عملی یا به صورت ذهنی با موضوع یادگیری درگیر شوند و خود به نتیجه برسند، هم یادگیری شان پایدارتر است و هم در موقعیت های تازه قادرند از تجربه یادگیری قبلی خود برای مواجهه با تجربه های جدید بهره ببرند.

- از معلومات و تجربه های قبلی، چه آموخته های مدرسه ای و چه تجربه های زیسته دانش آموزان، استفاده کنند.

یادگیری واقعی وقتی رخ می دهد که آموخته های جدید در بافت ذهنی و معلومات موجود فرد به درستی جایگزین و با آن ها یکپارچه شوند. این امر در صورتی امکان پذیر است که از معلومات و تجربه های قبلی دانش آموز در انجام فعالیت یادگیری جدید استفاده شود و با هدایتی مناسب، بین آن ها و تجربه تازه پیوند برقرار شود.

ایجاد فرصت برای خلاقیت، نوسازی و بازسازی

نتیجه‌گیری انفرادی نیاز دارد.

- تناسب فعالیت‌های ساده و دشوار به‌گونه‌ای رعایت شود که هم نیاز دانش‌آموزان را به انجام کارهای سخت و پرحمت ارضا کنند و هم اعتمادبه‌نفس آن‌ها را از بین نبرند. انجام کارهای بسیار ساده که مستلزم تلاشی کمتر است، همواره برای دانش‌آموزان لذت‌چندانی ندارد و به‌سهولت انگیزه‌های آن‌ها را کم‌رنگ می‌کند. فعالیت‌های دشوار و فوق‌طیقت نیز آن‌ها را نسبت به توانایی‌هایشان بی‌اعتماد می‌کند و انگیزه‌هایشان را برای فعالیت‌های بعدی به مخاطره می‌اندازد.

- میان زندگی واقعی دانش‌آموزان و موضوعات آموزشی ارتباط برقرار شود. فراهم کردن فرصت‌هایی برای فعالیت‌های خارج از کلاس و حتی مدرسه، برای برقراری پیوند میان آموخته‌ها و زندگی واقعی، می‌تواند از توصیه‌های مؤثر این بخش باشد.

این هماهنگی زمانی امکان‌پذیر است که یادگیری در شرایطی شبیه به زندگی روزمره، با نمونه‌ها و مثال‌هایی از زندگی واقعی انجام شود. فعالیت‌ها باید به نحوی تنظیم شوند که این ارتباط و پیوستگی به‌روشنی برای یادگیرندگان ایجاد شود و آموخته‌ها برای فرد جدای از زندگی روزمره‌اش قلمداد نشود.

- فعالیت‌ها باید آن‌قدر متنوع باشند که دانش‌آموزانی با نیازها، سلیقه‌ها، توانایی‌ها و سبک‌های متفاوت یادگیری بتوانند از آن‌ها بهره‌بگیرند و احساس رضایت و موفقیت کنند.

افراد برای یادگیری سبک‌های متفاوتی دارند. برخی از راه مطالعه زودتر به نتیجه می‌رسند و برخی از طریق عمل و تکرار و تمرین. برخی ابتدا کلیات را می‌بینند و بعد جزئیات را و برخی برعکس. تنوع فعالیت‌های یادگیری این امکان را برای اغلب دانش‌آموزان فراهم می‌کند که کم یا بیش یاد بگیرند و به هدف یادگیری مورد انتظار دست یابند.

- تناسب فعالیت‌های گروهی و انفرادی رعایت شود تا هم نیاز دانش‌آموزان به تشخص‌طلبی و ابراز وجود برآورده شود، هم نیاز به عضویت در گروه و انجام بخشی از یک مجموعه فعالیت و هم نیاز به هم‌فکری با دیگران برای رسیدن به نتیجه. همین‌طور هم به‌موقع مجال تفکر و استنباط شخصی برای آن‌ها فراهم شود.

بی‌توجهی به مقتضیات خاص آموزش موضوعات گوناگون و شیفتگی افراطی نسبت به کار گروهی و فایده‌ها و ثمرات آن ممکن است سبب شود فراموش کنیم که یادگیری برخی از مفاهیم و موضوعات به جست‌وجو و تأمل شخصی و

از فعالیت‌های پیچیده برای ایجاد چالش ذهنی و پرورش روح جست‌وجوگری شروع کنید

- فعالیت‌ها باید به گونه‌ای انتخاب شوند که امکان تجزیه و تحلیل موقعیت‌ها و قضاوت در مورد مسائل و رفتارهای خود و دیگران را برای یادگیرندگان فراهم سازد و از این طریق به تعمیق آموخته‌ها و به کار بردن آن‌ها کمک کند.

فعالیت‌های یادگیری باید از توانایی‌ها و علاقه‌های دانش‌آموزان در زمینه‌های علمی، فنی، هنری و ادبی استفاده کنند تا هم یادگیری را برای آن‌ها آسان‌تر کنند و هم انگیزه و علاقه بیشتری برای یادگیری ایجاد کنند.

فعالیت یادگیری سازنده‌گرا

اکنون سؤال این است که اگر معلمی بخواهد بر اساس رویکرد سازنده‌گرایی فعالیت‌های یادگیری را طراحی کند، یعنی به دنبال تحقق «یادگیری سازنده‌گرا» باشد، باید به چه ویژگی‌هایی توجه کند؟

در پاسخ باید گفت، رویکرد سازنده‌گرایی بر فعالیت یادگیرندگان تأکید می‌ورزد و خود آنان را عامل اصلی ادراک عموم و کشف و ساختن دانش می‌داند و برای معلم نقش هدایتگری فعالیت‌های یادگیرندگان و آسان‌سازی یادگیری را قائل است. بنابراین، مهم‌ترین نوع آموزش مبتنی بر نظریه‌های سازنده‌گرایی، آموزش یادگیرنده‌محور است. برای اینکه آموزش شما یادگیرنده‌محور باشد، بد نیست به این نکات توجه کنید و برای کمک به یادگیرندگان آن‌ها را به کار ببرید:

۱. از آن گروه از فعالیت‌های یادگیری که بیشتر بچه‌ها را شاد و فعال می‌کنند و به مشارکت آن‌ها با یکدیگر می‌انجامند، استفاده کنید.

۲. برای یادگیرندگان خود، همواره محتوا و مهارت‌ها را از طریق مرتبط کردن آن‌ها با موقعیت‌های واقعی زندگی معنادار کنید.

۳. به یادگیرندگان کمک کنید خودسامانگر شوند و به وضعیت خودنظم‌دهی برسند؛ به گونه‌ای که بتوانند کارها و فعالیت‌های خود را خودشان مدیریت کنند و حتی نقش معلم را به عهده بگیرند.

۴. از راهبرد شاگردی شناختی استفاده کنید. یعنی یادگیرنده غیرماهر را در کنار یادگیرنده ماهرتر قرار دهید و امکان تبادل میان آن‌ها را فراهم کنید تا از یکدیگر بیاموزند و در یادگیری به هم کمک کنند.

۵. از راهبرد آموزش از بالا به پایین استفاده کنید. یعنی به جای طی مسیر از آسان به سخت، که معمولاً با توضیح معلم شروع می‌شود، از فعالیت‌های پیچیده برای ایجاد چالش ذهنی و پرورش روح جست‌وجوگری شروع کنید

تا یادگیرندگان خود را به کشف جزئیات و حل مسئله در مرحله بعد سوق دهید.

۶. برای سنجش میزان یادگیری‌ها، از الگوهای سنجش و ارزیابی تکوینی، سنجش عملکردی و نیز از فن خودارزیابی استفاده کنید و تا حد ممکن از سنجش تراکمی فاصله بگیرید.

برخی شیوه‌های طراحی فعالیت‌های یادگیری فعال و سازنده‌گرا

برای طراحی فعالیت‌های یادگیری مبتنی بر یادگیری فعال شیوه‌های فراوانی وجود دارند. در ادامه، برخی از ویژگی‌های مهم فعالیت‌های یادگیری مبتنی بر یادگیری فعال را معرفی می‌کنیم:

ویژگی‌های یادگیری فعال:

- ایجاد سؤال در ذهن مخاطب و پرورش روح جست‌وجوگری در او؛ فعالیت باید به گونه‌ای باشد که یادگیرنده به پرسش‌گری و جست‌وجوگری فراخوانده شود.

- طرح سؤال یا سؤالاتی برای پاسخ‌دهی توسط یادگیرنده؛ فعالیت باید حاوی سؤال یا سؤالاتی باشد که یادگیرنده را به تلاش برای پاسخ‌گویی فرا بخواند.

- ایجاد فرصت و امکانی برای کندوکاو و کشف؛ فعالیت یادگیری باید به گونه‌ای باشد که حس جست‌وجوگری را در یادگیرنده زنده کند و او را به استفاده از روش علمی فراخواند.

- ایجاد فرصت و امکانی برای کنکاش (گفت‌وگوی هدفمند) و بحث؛ فعالیت یادگیری باید گفت‌وگو محور و مبتنی بر بحث گروهی باشد.

- ایجاد فرصت برای خلاقیت، نوسازی و بازسازی؛ فعالیت یادگیری باید شاگرد را به خلق یا بازسازی مفاهیم فرا بخواند.

- انتقادگری؛ فعالیت یادگیری باید شاگرد را به بررسی، نقد و داوری و اظهار نظر فرا بخواند.

پی‌نوشت‌ها

1. constructivism

منابع

۱. رحیمی. علیرضا، تربیت عقلانی بصیرت‌گرا (یک نظریه تربیتی برای عمل). نهج، ۱۴۰۰. تهران.

۲. رحیمی. علیرضا، برای تربیت... (راهنمای نظری و عملی تربیت‌گرا). نهج، ۱۴۰۱. تهران.

3. Constructivist learning

فعالیت‌ها باید آن قدر متنوع باشند که دانش‌آموزانی با نیازها، سلیقه‌ها، توانایی‌ها و سبک‌های متفاوت یادگیری بتوانند از آن‌ها بهره بگیرند و احساس رضایت و موفقیت کنند